

en læser, der ikke er særdeles godt kendt i Roskilde, meget nemt mister overblikket.

Generelt præges bogen i nogen grad af mangel på redaktionelle retningslinier for bidragene. Der savnes ligeledes en fælles konklusion på gravningerne og deres betydning for forståelsen af Roskildes grundlæggelse og udvikling. Kritikken til trods er bogen anbefalelsesværdig for den læser, der interesserer sig for byarkæologi og -historie.

Helle Sørensen

SUNE DALGÅRD: Poul Laxmands Sag. Dyk i dansk historie omkring år 1500. København, Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs Historisk-Filosofiske Meddelelser 79, C.A. Reitzels Forlag 2000. 233 s. 248 kr.

Drabet på rigshofmester Poul Laxmand den 22. juni 1502, forræderiprocessen mod den myrdede (mens drabsmændene gik fri) og konfiskationen af hans enorme jordegods hører til dansk historieforskningens klassiske kriminalgåde. Dalgårds bidrag er set med friske øjne, han graver dybere end nogen af forgængerne og når på mange punkter til mere sikre konklusioner. Selvfølgelig kan man ind imellem være uenig med ham. Kong Hans' brev til Oluf Stigsen af 22. februar 1500, som underrettede den skånske herremand om nederlaget i Ditmarsken, kan forklares ganske naturligt. For kongen måtte det være magtpåliggende hurtigst muligt at få udbredt et optimistisk: alt vel, inden rygterne om katastrofen bredte sig. Den samme knappe meddelelse er uden tvivl blevet sendt til lensmænd over hele riget, blot at kun brevet til Oluf Stigsen er bevaret gennem svigersønnen Anders Billes arkiv. Overleveringen forklarer på samme måde, at netop Oluf Stigsens renselsesed er bevaret, uden at han behøver at have været specielt i søgelyset. Der kan altså ikke lægges det fortrolige indhold i ordene, som man har ment.

Dalgårds skarpsindige argumentation for, at Kirstine Bryskes brev til Henrik Krummedige er flere år tidligere og angår en helt anden sag, efterlader også en tvivl hos anmelderen. At morderens hustru i en celeber drabssag appellerer til kongen er vel ikke så mærkeligt, ej heller, at hun lidt eufemistisk omtaler sagen som en 'skade' = en ubehagelig sag på halsen. Vist var Henrik Krummedige en travl herre, der havde nok at se til på Båhus, men det kan en desperat hustru sagtens have blæst på – og igen må man tænke på overleveringen. Gennem sin svigersøn Eske Billes arkiv er også hr. Henriks breve overrepræsenterede. Kirstine Bryske kan sagtens have skrevet til mange andre. Hun omtaler i brevet forholdet til Poul Laxmands venner som et problem. Må han så ikke være død? Jeg er heller ikke overbevist om, at der eksisterede en Poul Laxmand-sag før drabet – udover striden mellem ærkebiskop og rigshofmester, som var stillet i bero. Poul Laxmands påstået nervøse brev til kong Hans, hans sidste livstegn, forklares tilstrækkeligt af bevidstheden om det militære tilbageslag i Sverige, der havde ramt kongen.

Imponerende er den ildhu, hvormed Dalgård trænger helt ind i de kongelige juristers lønkammer, hvor den djævelske kabale blev lagt. Han yder en flot præstation som Poul Laxmands kritiske advokat, mens Stig Iuul, Henry Bruun og Aksel E. Christensen nok lå under for den tids respekt for autoriteterne. Dalgård forklarer overbevisende dommen som et regulært magtmisbrug uden skygge af bevis og påviser modsat Bruun, at godset blev afsat som favører. Undervejs får gamle Paludan-Müller et anerkendende skulderklap for sin romerretsteori,

som ellers har været afvist. En morsom detalje er Dalgårds fremdragen af Jens Andersens fikse pamflet, der blev distribueret på herredagen. Man mærker den drevne arkivforskers klo. Dalgård følger sagen helt til dørs langt op i 1500-tallet, hvor arvingerne faktisk oplevede en happy ending. Anmelderen slutter med begejstret at applaudere en fremstilling af en virkelig fornem karat.

Mikael Venge

AUD MIKKELSEN TRETVIK: Tretter, ting og tillitsmenn. En undersøkelse av konflikthåndtering i det norske bygdesamfunnet på 1700-tallet, Nr. 32 i Skriftserie fra Historisk Institutt, Norges teknisk-naturvitenskapelige Universitet, 457 s. 300 norske kr.

Aud Mikkelsen Tretviks store afhandling om konflikthåndtering i det norske bondesamfund præsenterer sig indledningsvis som en mikrohistorisk undersøgelse. Ved hjælp af en tæt, genealogisk metode – dvs. kortlægning af de enkelte bønders vilkår, liv, færden og slægtsforbindelser – vil Tretvik søge at afdække de konflikter, som de norske bønder i et afgrænset lokalområde – Ålen og Røros tinglag i Gauldal sorenskriveri – havde indbyrdes og med centralmagten. Til den ende er der udvalgt et par områder, som betragtes som de potentielt mest konfliktfyldte. Disse områder udgøres af kampen om naturressourcer, særligt adgangsretten til fælledjorden, samt de offentlige byrder i form af fattigforsorg, udgifter til skolevæsen og retsvæsen m.m.

Afhandlingen indledes med et metodisk afsnit (kapitel 1), hvor Tretvik dels diskuterer teoretiske og metodiske forudsætninger for arbejdet, dels redegør for lokalhistoriens styrker og svagheder, og, ikke mindst, hvor beskæftigelsen med lokalhistorie retfærdiggøres som et seriøst videnskabeligt forskningsfelt. Herefter redegøres der for det norske retssystem i 1700-tallet samt om kildeanvendelsen. Alt sammen meget minutiøst og omstændeligt.

I kapitel 2 og 3 gennemgår Tretvik derpå de udvalgte tyngdepunkter – kampen om ressourcerne og fordelingen af de offentlige byrder – med udgangspunkt i tingbogsmateriale m.m., og det vises, at der ofte var store konflikter indbyrdes mellem bønderne på disse prækære områder. Ligeledes var der også ofte konflikter mellem bønderne og centralmagten, og hun kommer her med de lidet overraskende konklusioner, at bønderne dels havde talrige konflikter indbyrdes om adgangen til naturens ressourcer, og dels at de reagerede med allerstørst modstand mod nye offentlige skattepålæg, mens de derimod var villige nok til at betale allerede eksisterende og hævdvundne offentlige byrder. Dette benyttes der ikke mindre end 189 sider på at vise. Jeg ved ikke, hvordan forskningssituationen er i Norge på præcis dette felt, men det skulle undre mig, om disse konklusioner skulle være nye for de norske agrarhistorikere!

I de følgende 2 kapitler (4 og 5) redegør Tretvik derpå for selve retssystemet. Hun gennemgår i detaljer den måde, hvorpå de enkelte norske retsinstanser fungerede, og undersøger, hvem de personer var, som oftest mødte frem på tinget. Særligt på det sidste område begynder afhandlingen at blive mere interessant, idet Tretvik her kan dokumentere, at de såkaldte »konfliktlødere« på tinge repræsenteredes af en bondeelite (»lagrettemenn i særklasse«). Ligeledes viser hun, at der var en meget høj grad af selvforvaltning, når det kom til retslige konfliktløsninger i bygdesamfundets Norge. I det sidste kapitel trækkes linierne op, og der konkluderes samlet på undersøgelsen.